Salling, 070 – 6527523
TID : 9 – 14 HJÄLPMEDEL : Inga
BETYGSGRÄNSER : G –18p, VG–28p
SKRIV **TYDLIGT** OCH **MOTIVERA** NOGA !

PROV I MATEMATIK
AUTOMATEORI & FORMELLA SPRÅK DV1, 4 p
20 MARS 2002

1. Språket *L* över alfabetet {*a*, *b*} definieras av att dess strängar börjar på *a* och innehåller minst en förekomst av *abb*.

a) Konstruera en DFA för *L*. (3p)
b) Konstruera en reguljär grammatik för *L*. (3p)

LÖSNING

a)

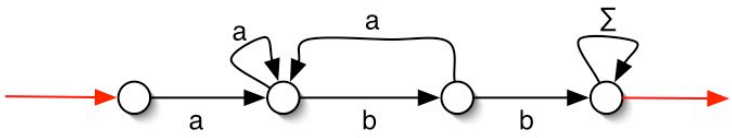

b) $S \to aA,\ A \to aA \mid bB,\ B \to aA \mid bC,\ C \to aC \mid bC \mid \varepsilon$

2. Låt *L* vara språket över {*a*} som nedanstående NFA accepterar.

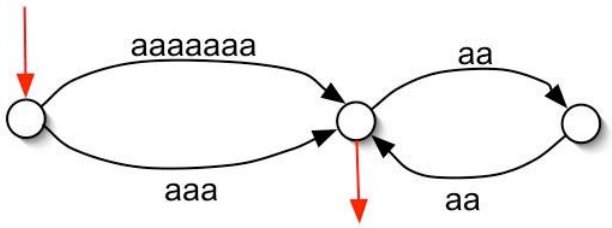

a) Konstruera med hjälp av delmängdskonstruktionen en DFA för *L.* (3p)
b) Konstruera en *minimal* DFA för *L*. (Minimaliteten måste motiveras.) (3p)

LÖSNING

a)

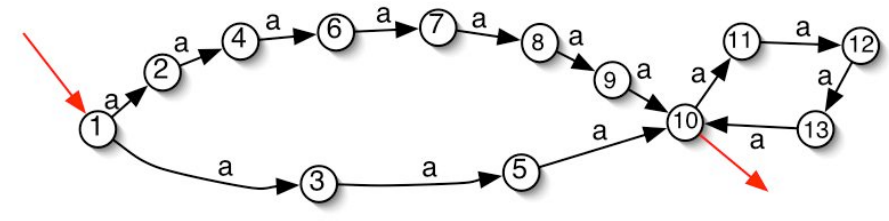

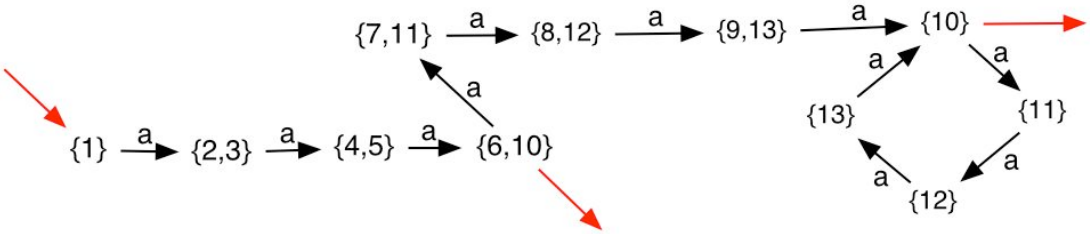

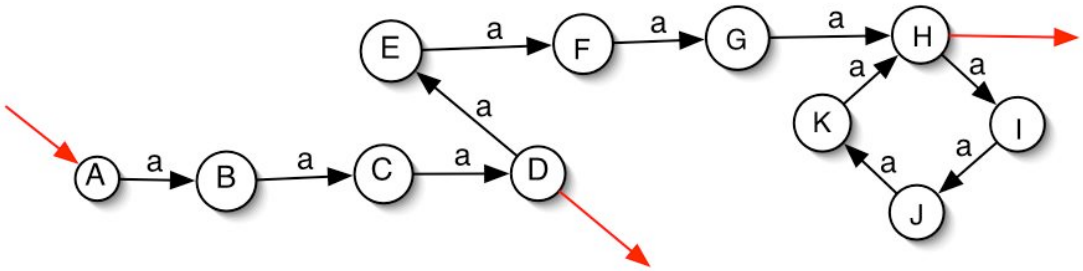

b) Man har en stark känsla av att ovanstående DFA *inte* är minimal. Följande stegvisa särskiljande visar mycket riktigt att så är fallet …

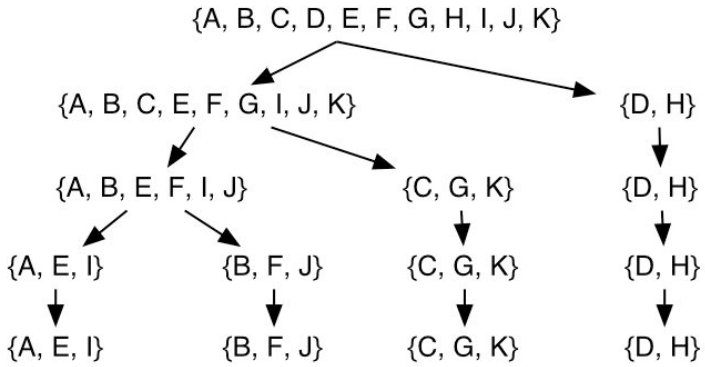

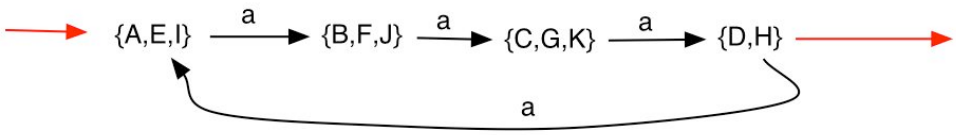

3. Beskriver nedanstående reguljära uttryck samma språk över {*a*, *b*}? (6p)

$(a\,a\,(b\,a)^*)^+$ $\qquad\qquad$ $a\,(a\,a \cup a\,b)^*\,a$

Motivera noga och beskriv dessutom en generell metod för jämförelse av reguljära uttryck.

LÖSNING Det torde vara uppenbart att de reguljära uttrycken beskriver samma sak som nedanstående automater

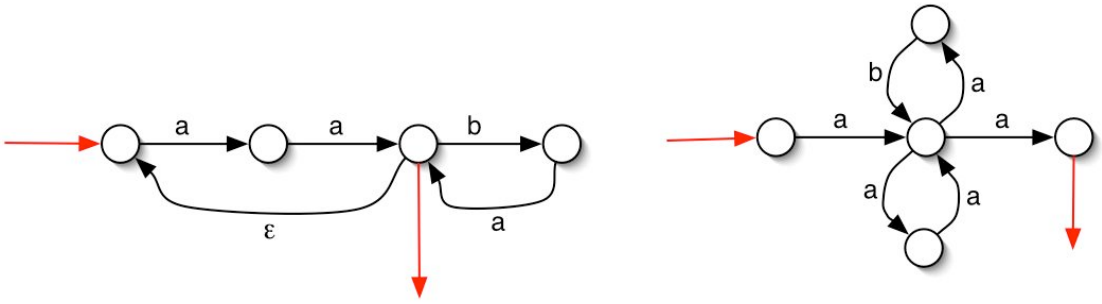

När man konstruerar de minimala DFA:erna hörande till de två automaterna (förslagsvis genom att först köra delmängdskonstruktionen på var och en av NFA:erna och sedan minimera de resulterande DFA:erna) får man en och samma DFA i bägge fallen, nämligen

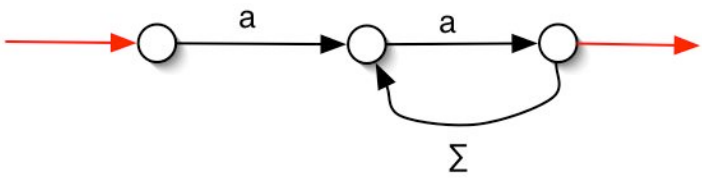

En generell metod är den som illustreras ovanför, dvs att konstruera minimala DFA:er för vardera uttrycket (detta går ju att göra med kända algoritmer).Och sedan jämföra dessa DFA:er (vilket går att göra med någon form av ändlig fallundersökning även om DFA:erna är stora).
En *bättre* generell metod är dock att utnyttja att två mängder L och L' är lika omm symmetriska mängddifferensen $(L - L') \cup (L' - L)$, dvs $(\overline{L} \cap L') \cup (\overline{L'} \cap L)$ är tom.
Givet två reguljära uttryck för L resp. L', så behöver man således bara bilda den minimala DFA:n för $(\overline{L} \cap L') \cup (\overline{L'} \cap L)$, och sedan jämföra denna DFA med den minimala DFA:n för tomt språk. (Den senare har ett enda tillstånd som är ickeaccepterande.)

4. Turingmaskinen i figuren är en funktionsberäknande typ med inputalfabet {1} och tapealfabet {1, *X*, #}. Vilken funktion beräknar den? (6p)

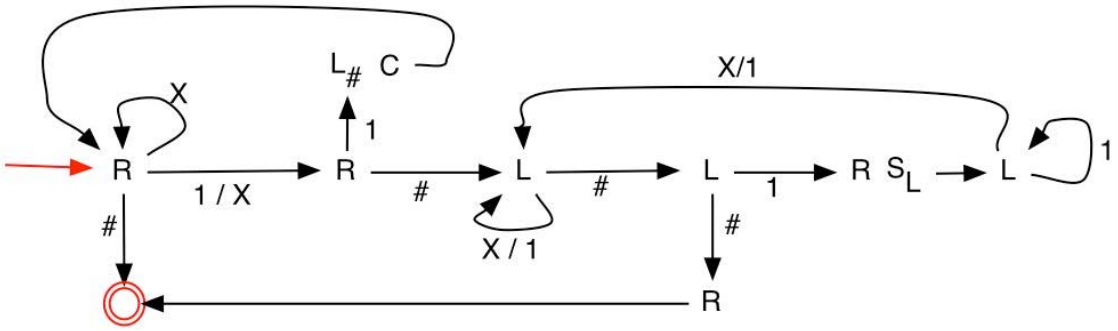

ANM. Hjälpmaskinerna *R*, *L*, $L_{\#}$, S_L och *C* är standardmaskinerna från kursboken. Tex söker $L_{\#}$ upp första blanktecknet till vänster, kopieringsmaskinen *C* förvandlar $\underset{\uparrow}{\sigma}\, w\,\#\,\ldots$ till $\sigma\underset{\uparrow}{w}\,\#\,w\,\#\,\ldots$ och vänstershiftaren S_L gör om $\underset{\uparrow}{\sigma}\, w\,\#\,\ldots$ till $\underset{\uparrow}{w}\,\#\,\ldots$

LÖSNING

Maskinen beräknar n^2, för godtyckliga naturliga tal *n* representerade unärt.
MOTIVERING: Efter *ett* varv i (den stora) slingan från den inledande *R* -maskinen och tillbaka till densamma förändras tapekonfigurationen

$$\ldots \#\#\underset{\uparrow}{\#}\,1^n\,\#\#\#\,\ldots \qquad \text{till} \qquad \ldots \#\#\#X\,1^{n-1}\,\underset{\uparrow}{\#}X\,1^{n-1}\,\#\#\#\,\ldots.$$

Dvs efter ett varv har tapen delats in i två block som vart och ett består av *n* ickeblanka tecken. Efter två varv har tapen delats in i tre block:

$$\ldots \#\#\#X\,1^{n-1}\,\#X^2\,1^{n-2}\,\underset{\uparrow}{\#}X^2\,1^{n-2}\,\#\#\#\,\ldots.$$

Osv. …
Efter $n-1$ varv fås *n* block:

$$\ldots \#\#\#X\,1^{n-1}\,\#X^2\,1^{n-2}\,\#X^3\,1^{n-3}\,\#\,\ldots\,\#X^{n-1}\,1\,\underset{\uparrow}{\#}X^{n-1}\,1\,\#\#\#\,\ldots.$$

När i detta läge den inledande *R* -maskinen körs igång igen drivs den givna Turingmaskinen *inte* runt i nämnda slinga längre. Nej, nu drivs den istället "rakt fram" mot *L*-maskinerna. Strax innan första *L* startas ser tapen ut så här:

$$\ldots \#\#\#X\,1^{n-1}\,\#X^2\,1^{n-2}\,\#X^3\,1^{n-3}\,\#\,\ldots\,\#X^{n-1}\,1\,\#\,\underset{\uparrow}{X^n}\,\#\#\#\,\ldots$$

Denna *L*-maskin kommer efter $n+1$ varv i sin ögla att förändra tapen till

$$\ldots \#\#\#X\,1^{n-1}\,\#X^2\,1^{n-2}\,\#X^3\,1^{n-3}\,\#\,\ldots\,\#X^{n-1}\,1\,\underset{\uparrow}{\#}\,1^n\,\#\#\#\,\ldots.$$

Därefter står den andra *L*-maskinen i begrepp att dras igång och därmed kommer en ny (stor) slinga att gås igenom, närmare betstämt från den senast nämnda *L*-maskinen och tillbaka igen. För varje varv i slingan vänstershiftas blocket längst till höger ihop med blocket till vänster om detsamma, samtidigt som samtliga *X* i det senare blocket skrivs om till 1:or. Under tex *första* varvet förändras tapen till

$$\ldots \#\#\#X\,1^{n-1}\,\#X^2\,1^{n-2}\,\#X^3\,1^{n-3}\,\#\,\ldots\,\underset{\uparrow}{\#}\,1^n\,1^n\,\#\#\#\,\ldots$$

Efter $n-1$ varv har samtliga *n* block shiftats ihop till ett enda block som innehåller 1:or som enda ickeblanka tecken, närmare bestämt $n\cdot n$ stycken. Pekaren står nu till vänster om detta block när *L*-et står i begrepp att dras igång för sista gången.

$$\ldots \#\#\underset{\uparrow}{\#}\,1^n\;\ldots\;1^n\,\#\#\#\,\ldots$$

Nu bär det iväg till stopptillståndet, och resultatet av beräkningen är att *n* stycken 1:or blev till $n\cdot n$ stycken, dvs den funktion som beräknas är $n \mapsto n^2$.

5. Konstruera en alternativ men enklare ‡ grammatik än nedanstående dito. (De stora bokstäverna är icketerminaler, och de små är terminaler.) (6p)

$$S \to A\ B\ C$$
$$A \to a\,A \mid b\,A \mid \varepsilon$$
$$C \to C\,a \mid C\,b$$
$$B\,C \to a\,b\,b\,a$$

‡. Inom hierarkin reguljär ≺ sammanhangsfri ≺ restriktionsfri finns de enklaste grammatikerna till vänster. Din grammatik skall beskriva samma språk som den givna grammatiken.
Full poäng erhålls enbart om en enklaste grammatik presenteras.

LÖSNING

Med *A*-reglerna produceras *samtliga strängar* över {*a*, *b*}, och *C*-reglerna producerar på motsvarande sätt varje sträng av typen $C\,w$ där w är en sträng av längd ≥1 över {*a*, *b*}.
Så *S*-regeln tillsammans med *A*- och *C*- reglerna beskriver strängar av typ

$$u\,B\,C\,w,$$

där u är godtycklig över {*a*, *b*} och w är godtycklig av längd≥1 över {*a*, *b*} .
Tillsammans med $B\,C \to a\,b\,b\,a$ - regeln beskrivs därvid varje sträng med minst en *abba*-förekomst som har en icketom sträng efter nämnda förekomst.

Om $B\,C \to a\,b\,b\,a$ - regeln tillämpas direkt i *S*-regeln fås $A\,a\,b\,b\,a$, som därmed (tack vare *A*-reglerna) kommer att beskriva samtliga strängar som slutar på *abba.*

Sammantaget beskriver den givna grammatiken således språket (över {*a*, *b*}) av strängar som har minst en *abba*-förekomst. Detta är ett reguljärt språk.
Här är en reguljär grammatik för språket: $S \to a\,S \mid b\,S \mid a\,b\,b\,a\,A$, $A \to \varepsilon \mid a\,A \mid b\,A$

6. Betrakta följande kategorier av algoritmiska språk:
K_1: reguljära
K_2: inte reguljära, men sammanhangsfria
K_3: inte sammanhangsfria, men Turingavgörbara
K_4: inte Turingavgörbara, men Turingaccepterbara

Din uppgift är att placera nedanstående språk (över alfabetet {0, 1, @} i rätt kategori. (10p)
a) $L_1 = \{ u\,@\,u \mid u \in \{0, 1\}^* \}$
b) $L_2 = \{ u\,@\,u \mid u \in \{0, 1\}^*$ och $|u| = 1000\}$
c) $L_3 = \{ u\,@\,w \mid u, w \in \{0, 1\}^*$ och u förekommer som delsträng i $w\}$
d) $L_4 = \{ u\,@\,w \mid u, w \in \{0, 1\}^*$ och $u \neq w\}$
e) $L_5 = \{ u\,@\,w \mid u, w \in \{0, 1\}^*$, där w är ett palindrom
och u är en (binärkodning av en) TM som accepterar $w\}$

Om du menar att ett språk ligger i K_1 räcker det att presentera ett reguljärt uttryck eller en finit automat för språket ifråga. Om du menar att det ligger i K_2 måste du motivera bristen på reguljäritet och dessutom presentera en CFG eller en PDA för språket. Om du menar att det ligger i K_3 måste du motivera bristen på sammanhangsfrihet, och skissera en algoritm som kan avgöra språket. Om du menar att det ligger i K_4 måste du motivera bristen på Turingavgörbarhet, och skissera en algoritm (eller hänvisa till en känd dito) som accepterar språket.

LÖSNING

a), c) Dessa två språk ligger båda i K_3. MOTIVERING: Ej sammanhangsfria, ty $0^K\ 1^K \text{ @ } 0^K\ 1^K$ kan inte pumpas i något enda K-block utan att falla ur. (Pumpning till vänster om @ som involverar 0 (1) kan inte involvera pumpning av 0 (1) till höger om @ om pumpblocket inte är längre än K, och därmed driver upp-pumpning i sådant litet block ut strängen ur bägge språken.) Däremot är bägge språken Turingavgörbara. En avgörande TM i a) behöver bara kontrollera tecken för tecken ifall det står samma sak till vänster som till höger om @. Detta kan en TM göra genom att ila fram och tillbaka på tapen förbi @.I c) kan på motsvarande sätt en avgörande TM kontrollera tecken för tecken ifall det som står till vänster om @ även finns till höger om @.

b) Detta språk ligger i K_1. MOTIVERING: Språket är ändligt, säg att det är $\{w_1,\ w_2,\ \ldots,\ w_N\}$. Då är $w_1 \cup w_2 \cup \ldots \cup w_N$ ett reguljärt uttryck för språket.

d) Detta språk ligger i K_2. MOTIVERING: Ej reguljärt, ty komplementet är inte reguljärt. Det senare följer t ex av att $0^N \text{ @ } 0^N$ inte kan pumpas upp i det inledande N-blocket utan att falla ur språket. Däremot är språket sammanhangsfritt, ty nedanstående PDA accepterar språket. PDA:n ifråga är en parallellkoppling vars fyra komponenter i tur och ordning är specialiserade på följande typer av strängar:
(i) $u \text{ @ } w$, $u = x\,0\,y$ och $w = x'\,1\,z$, $|x| = |x'|$, (ii) $u \text{ @ } w$, $u = x\,1\,y$ och $w = x'\,0\,z$, $|x| = |x'|$,
(iii) $u \text{ @ } w$, $|u| < |w|$, (iv) $u \text{ @ } w$, $|u| > |w|$.
ANM. PDA:ns inputalfabet är $\{0,\ 1,\ @\}$ och dess tapealfabet är $\{@\}$. Tecknet $\sum$ i figuren avser teckenmängden $\{0,\ 1\}$.

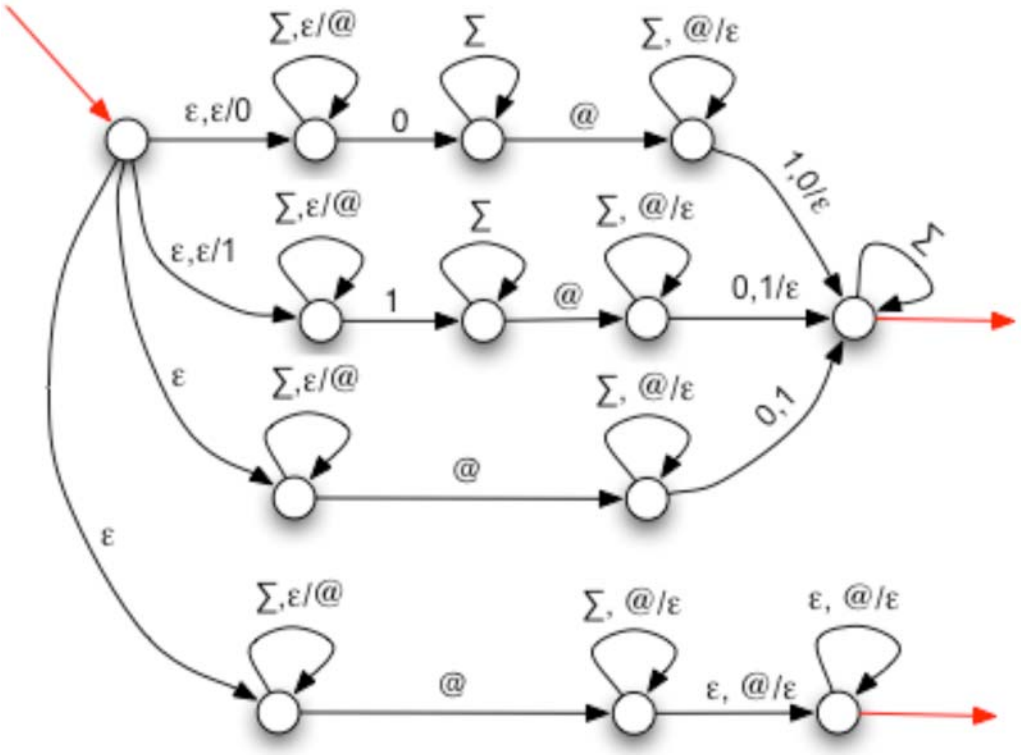

e) Detta språk ligger i K_4. MOTIVERING: Ej Turingavgörbart, enligt Rices' sats. Ty om T vore en TM som avgjorde språket, skulle T (eftersom tom sträng är ett palindrom) bl. a. kunna avgöra för varje TM u, om $u \text{ @ } \varepsilon \in L_5$ dvs om u accepterar tom sträng. M.a.o.skulle T kunna avgöra om $L(u)$ tillhör mängden Ω av språk som innehåller tom sträng. Men detta motsägs av Rice's sats eftersom några men inte alla $L(u)$ innehåller tom sträng.
Å andra sidan är språket Turingaccepterbart. Den universella Turingmaskinen kan användas för acceptans.